

Miljenko Jergović: Roman o Korini

Za Lucu i Iva B.

Šimice, Šimice, dođi davit mačiće

Šimica je služila po gradskim kućama, kod baba što su u ratu sačuvala škatuljicu sa zlatninom pa su sad imale od čega trošiti te kod pokoje gospođe za koju se pravo nije ni znalo otkud joj novci da plaća sluškinju, ali svi su je znali po drugom poslu. Za sitan novac ili besplatno, od dobra srca i da ljudima učini uslugu, Šimica je svakome tko bi je pozvao davila mačiće. Kad bi je pozvali, ostavljala je posao pri kojem bi bila, pod u kuhinji tetke Lole Ćurlin ostajao je dopola opran, nepokretnu gospođu Štern, majku gradskoga kirurga, ostavljala je dopola presvučenu, jer ju je netko pod prozorom zazvao - Šimice, Šimice, dođi davit mačiće. Znalo se da tako mora biti, dobročinstvo je preče od svakoga posla, Bog će je nagraditi ako ga ima, a ako su komunisti u pravu pa ga, nedajbože, nema, tada će se naći neka dobra duša u komitetu koja će na listu papira, pod zvijezdom petokrakom, napisati kolikima je Šimica dobro učinila, a da za sebe ništa nije iskala, i kolike je svojim rukama mačiće podavila, od onih koje je mater jutros omacila do onih poodraslih, koji predu kada ih uzmeš na ruke i veru ti se do uza vrat, tamo gdje je najtoplije i gdje osjete mater ili, nedajbože, Boga. Znat će ljudi cijeliti njezino dobro, znat će Bog, čim i njoj dođe smrtni čas, mislila je Šimica i žurila daviti mačiće, a tetka Lola i nepokretna gospođa Štern neka čekaju, vratit će se ona prije nego što je i otišla.

Svaka druga kuća u Dubrovniku imala je barem jednu mačku. Mijaukalo je po gradskim palačama, čulo se po Stradunu, kroz otvorene prozore ledenih stanova, u koje je ulazilo prvo proljetno sunce, zavijalo je na sve strane čim dođe veljača, pa se u to doba mačjih ljubavi činilo kako je cijeli grad obolio od partizanske bolesti, pa se valja okolo s tim mačketinama, trza se u čulnoj napetosti, linja se i reži, a od svega ljudskog ostale su samo dumne i poneki bijeli dominikanac, da se križaju i mole se za duše ako ih još ima. Boga pitaj što je to ljude poslije rata navelo da u svoje domove prime tolike mačke, jer nije to ranije bio mačji grad. Čak se nekada smatralo da su mačke znak propadanja, imaju ih samo neudate stare cure, udovice bez djece ili one što su poludjele bez muževa koji su na moru pa se ne javljaju više, i mačka im treba da se imaju kome požaliti ili da postoje uši u koje će, poput rastopljenog olova, izliti kletvu na onoga koji je otišao i nije se vratio. A mačka kad zna da je navrh kredence čeka teća puna ribljih glava ili pilećih vratova, spremna je primiti na sebe sve zlo i nesreću ovoga svijeta.

No, s ratom, siromaštvom i glađu, te sa strahom od onih koji su vladali gradom do 1945. i strahom od onih koji su te zamijenili, usred priča o noćnim klanjima i strijeljanjima, sa svakodnevnim pogledom na otoke s kojih se nisu vratili oni koji su

tamo odvedeni, svi su se počeli povjeravati mačkama, u njihove uši kuditi i proklinjati, ili hvaliti ako nešto krene po dobru. A mačke ko mačke, svako malo ostajale su skotne, pa bi tri mjeseca kasnije na svijet donosile svoj mnogobrojni porod, koji je zatim valjalo pomoriti, kao što je došao i običaj da žena pobaci svoj neželjeni plod. Rat i ratni strahovi mnoge su učinili preosjetljivima, pa im je trebala Šimica. A i onima kojima nije trebala dobro je došlo što u gradu, među tolikim zanatima i poslovima, postoji i zanat daviteljice mačića.

Šimica je imala pletenu košaru s poklopcem, koja je nekada davno, još prije Prvoga svjetskog rata, majci profesora Bogdanovića služila za čuvanje nezavršenih ručnih radova, pletiva i veziva. Kada je u sto i prvoj godini gospođa umrla, profesor je zvao Šimicu da pripremi kuću za žalost. Dok je brisala prašinu, prala prozore i vadila servise u kojima će biti iznošeno posluženje, Šimica je osluškivala hoće li je tko zazvati: Šimice, Šimice, dođi davit mačiće. Znala je, ako se to dogodi, da će morati da pođe, i neće se osvrutati na to koliko je profesoru teško. Ne zna on kako je to, nema ni mačke, ni žene, sam je kao prst. Ta se izreka Šimici naročito sviđala - sam kao prst, pa bi gledala svoje ruke i prste i čudila se kako je svijet mogao izmisliti nešto tako neobično. Zašto je prst sam, ako uza se ima još četiri? Čudo je ljudska pamet!

A onda je, čisteći veliki bosanski ćilim, rasprostrt preko salona, ugledala tu košaru i pomislila kako bi joj dobro došla. Kad ju je sljedeći put pogledala, već je bila spremna baciti obraz pod noge i ukrasti je. Prvi put u životu! Šimica je bila poštena, nikada iz tuđe kuće nije ni naprstak iznijela, a sad bi, eto, ukrala pletenu košaru. Treći put kad ju je pogledala, profesor Bogdanović sam je od sebe rekao: „Šimice, ako bi uzela tu korpu, ja bih ti bio zahvalan!“ Nije vjerovala svojim ušima, počela je zamuckivati, suze su joj potekle niz obraze. On ju je potapšao po ramenu, „neka neka, sve će biti dobro“, i pošao dalje svojim poslom, da iznosi orahovce i višnjevce, lozovače, šljivovice i konavoske travarice, što će ih gosti ispijati za dušu njegove matere. Da je nakon toga Šimicu netko i zazvao: Šimice, Šimice, dođi davit mačiće, ona ga ne bi čula, toliko je bila izvan sebe od sreće.

Tog su je dana, dok je prelazila preko peskarije, pozvali da dođe u dom pokojnoga doktora Sušića, kojega su 1945. odveli na otočić da se više ne vrati, jer se udovica želi riješiti mačića. Otrčala je kao bez duše na Pile, u Sušićevu vilu, i tamo zatekla ženu u crnini koja deset godina - otkad su joj odveli muža - nije izašla iz kuće, a uz nju dvije djevojke od šesnaest sedamnaest godina, blizankinje, potpuno iste i isto obučene, koje su plakale i uglas govorile: „Nemoj majko, grehota je, pogledaj ih, ko anđeli su!“ A ona je bez riječi, jednoga za drugim, u Šimicinu košaru spustila šest skoro odraslih mačića, pet boje bijele kafe, jedan bijeli. Šimica nikada nije vidjela mačku takve boje. Mačja mater išla je Sušićki oko nogu, nije znala što je to došlo i kako će svršiti, a oni su jedva stali u košaru i sad su se derali, kao da su shvatili što ih čeka. „Majko, ćaća te gleda s neba kakvo zlo činiš“, rekla je jedna blizanka. Mater ju je pljusnula: „Nikakvog neba nema, glupačo!“ Šimica je istrčala iz stana, a da ih nije ni pozdravila. Nije voljela kada se ljudi oko nje svađaju. Nije voljela kada plaču dok ona čini dobro.

Mačiće je uvijek odnosila na Danče i tamo ih davila u moru. Nije znala zašto tako treba, i zašto često kilometre propješači s košarom od Gruža i Lapada, jer je s mačićima ne žele primiti u tramvaj, ali osim na Dančama, Šimica nikada nigdje nije udavila mače. Bio je to nekakav njezin princip. Kada bi davila svugdje, tada bi to bilo ubijanje, a Šimica ne bi ni mrava zgazila, kamoli da bi mačkama koje dišu kao ljudi, jedu kao ljudi, gledaju kao ljudi i mole se svome mačjem bogu kao ljudi, učinila neko zlo. Svijet samo treba osloboditi neželjenih, a da ostanu samo takvi kojima se ima tko radovati. Zar to ne bi bila sreća, mislila je Šimica.

Dok ih je davila jednog po jednog, izgrebali su joj lijevu pa desnu ruku. Morem se širila ružičasta pa crvena mrlja, kao da je bacala ono što ostane od klanja svinje. Ali to je sad bila njezina krv. Nije osjetila bol, moralo se to učiniti. Kada je zadavila petog, ugrabila je onu potpuno bijelu mačkicu, s tek nekoliko smeđih mrlja. Životinja je bila smirena, nije kukala i plakala, nego je gledala Šimicu baš kao da je razumije. Njoj se u tom času slomilo srce, prvi i posljednji put otkada je ljudima činila dobro i davila im mačiće. Mora na ovom svijetu ostati i neželjenih, pomislila je, barem nas dvije. Tako je Šimica zaplakala. Već sutra je bila spremna daviti i bijelu mačkicu, ali bilo je kasno. Nije Šimica ubojice pa da je drugoga dana davi.

Krznno boje pustinje Mohave pred oluju

„Zvat će se Kori“, rekao je Jozo Taraš kada je vidio mladu bijelu mačku, s četiri mrlje na krznu, u boji pustinje Mohave. Takvih mačaka nije bilo u Dubrovniku, ni sada, ni prije pedeset godina kada je kao mlad i jak Konavljjanin odlazio iz grada da se jednom vrati kao bogat čovjek. Bile su crne, sive, bijele ili riđe kao pijani Škoti, ali mačaka smeđih kao pijesak pustinje Mohave pred oluju, doma nikada nije vidio. „Zašto Kori“, upitala ga je, ali se napravio kao da je nije čuo, nastavio je svojim poslom, i proći će mjeseci, Kori će, po dubrovački, postati Korina, i sasvim će se udomačiti u njihovoj kući, prije nego što joj ispriča zašto je mački dao takvo ime. Jozo Taraš nije u Americi htio biti sluga. Mogao je služiti i u Dubrovniku, nije zbog toga trebao ići preko mora, on je želio nešto veće. Kada ga je gazda u Hotelu Plaza, u Los Angelesu, upitao zna li kuhati, slagao je da zna. U prvo su mu vrijeme davali samo da guli krumpir, a on je s pola oka gledao oko sebe i pamtio.

Barem jednom dnevno zarezao bi palac, krv je škropila krumpire i prolazila kroz želuce tisuća gostiju, ali Jozo nije osjećao bol, niti je malaksao od malokrvnosti. Imat će vremena da ga boli kad jednom bude bogat čovjek. Gledajući učio je kuhati, jer je znao da će imati samo jednu šansu kad se Francuz razboli ili da otkaz ili kad Meksikancu zbog varanja na kocki zabiju nož u trbuh. I zaista, jednom Pedrinho nije došao na posao, gazda ga je čekao petnaest minuta, a zatim je bez riječi, pokretom kažiprsta, Jozi pokazao mjesto pokraj štednjaka. Tako je Jozo Taraš postao kuhar.

Živio je sam u montažnoj drvenoj kućici kroz koju je puhao vjetar, noseći pijesak prema moru. Kada bi zaspao iscrpljen od posla, usta su mu ostajala otvorena. Prije

jutra dvaput se budio i svaki put ispljunuo po šaku pijeska. Za doručkom, ručkom i večerom pijesak mu je krckao pod zubima. Još godinama, nakon što je već stao na noge, kupio kuću i napredovao u poslu, sve što pojede imat će okus pustinjaškoga pijeska. Nikada nije naučio spavati zatvorenih usta. To mu je umijeće u životu nedostajalo.

Da ubije samoću, u tu svoju baraku od propuha primio je bijelu mačku, koja je nasred grudi imala mrlju u obliku srca. Srce je bilo smeđe kao pijesak pustinje Mohave. Nazvao ju je Corazon, a kako ga ni nakon mjesec dana nije ostavila, postala je Kori. Svake večeri donosio joj je ostatke ribe iz kuhinje. Kada bi se najela, drijemala mu je u krilu, a on joj je od duga vremena i od svoga jada pripovijedao o Konavlima, tko je s kime u rodu, tko se s kime nasmrt zavadio pa do u treće koljeno ne razgovara i kome će prvom doći na vrata kada se jednom vrati. Prošla je godina, za njom i druga, on je govorio, a Kori je slušala. Među konavoske i dubrovačke riječi uselila se i udomaćila poneka španjolska i engleska, zavičaj je plovio prema pučini kao brod bez veza, sidra i posade.

Jednoga dana mačka se više nije pojavila. Dozivao ju je, mamio ribljim glavama, u noć je izvikivao nazive sela južno od ušća rječice Ljute, ali nje nije bilo. Mačke umru tako što se više ne pojave. I po tome su elegantnije od ljudi. Jozo onako sam nekoliko noći nije mogao zaspati, a onda se navikao. Odlučio je da u svoj dom više ni mačku ne pusti. Čovjek koji radi od šest ujutro do deset navečer mora spavati. Nesanica je komfor, imat će nesanicu kad jednom bude bogat.

„I što je bilo dalje“, upitala ga je, „što se događalo sljedećih četrdeset pet godina?“ Začudeno ju je pogledao, kao da gleda nekoga tko nije shvatio vic: „Ništa, to je Amerika, vrijeme tako brzo prolazi, sve je na struju i naftu, tutnje motori, rade elektrane, a čovjekova pamet je kao u Vodovađi i na Mrcinama, pa u toj brzini ništa ne zapamti.“ Zaljubljeno ga je gledala, ali mu ništa nije vjerovala. U tih četrdeset pet godina Jozo Taraš se, možda, triput ženio, možda je i desetero djece narodio, ali joj to ne želi reći, da ne bude ljubomorna. Zbog toga joj je još draži: pazi na nju i strepi od njezine strasti i ljutnje, baš kao da im je šesnaest. Iz Hotela Plaza prešao je, kao šef kuhinje, u Hotel Hilton, a iz Hiltona u Grand hotel Bristol, gdje je nekoliko mjeseci radio kao osobni kuhar Aghe Khana. Nakon što su se dobro upoznali, a upoznali su se preko japrika, zelene menestre i šporkih makarula, pričao mu je iste priče kao i mački Corazon, o tome tko je s kim u rodu, tko se s kim nasmrt zavadio pa do u treće koljeno ne razgovara, ali više nije spominjao kome će prvom doći na vrata kada se jednom vrati. Uopće nije spominjao povratak. Agha ga je samo slušao, a oči su mu bivale sve tužnije. Kada Arapina gledaš u oči, kleo se Jozo Taraš, dođe ti da proplačeš. Na kraju ga je, zadnjega dana, Agha Khan upitao zašto se ne vrati kući, i bio je spreman platiti mu parobrodsku kartu za put. Jozo mu je odgovorio da se ne može vratiti ako se ne obogati i zlatnim vrhom svoga mahagonijskog štapa ne kucne o kamen Dubrovnika. Agha se nasmijao, potapšao ga po ramenima i rekao mu:

„Zavidim vam, gospodine! Vi imate nešto za što vrijedi riskirati. Podignite zajam i kupite hotel, to je pravi početak.“

Nakon što je Jozo Taraš kupio Hotel Clara Bern, malen ali lijep i na dobrom mjestu, još dok je s radnicima unosio namještaj, pred recepciju došetala se mačka, krzna boje Mohave. Nahranio ju je, i ona će mu sljedećih nekoliko godina, dok bude otplaćivao zajam, biti najbolji drug. Poslije posla, kasno navečer, sjedit će ispred hotela u stolici za ljuljanje, ona će mu spavati u krilu, i osluškiat će ne bi li jednom čuo zrikavce iz rodnoga kraja. No, koliko god bilo vruće, a ljeto trajalo skoro devet mjeseci u godini, u Kaliforniji nikada nije čuo zrikavce. Drugi su se kleli da ih čuju svake večeri, govorili su mu da je, možda, postao nagluh, a on bi ih pitao kako onda čuje mačku dok prede, a ne čuje zrikavce.

Pošto je otplatio kredit, sav je novac, nakon što plati porez i isplati radnike, bio njegov. Raspitao se koliko sad košta kuća na Gružu ili Lapadu. Za nepuna tri mjeseca on toliko zaradi. Opet je razmišljao o tome kome će prvom doći na vrata kada se jednom vrati. Mačka, kojoj je ponovo dao ime Corazon, spavala je na njegovom krilu i u snu puštala pandže i zabijala ih u Jozinu nogu. Vrag mačji, pomislio je, ali nije je budio. Nikada čovjeku ne može sve biti potaman. Ako ništa, rođena ga mačka bocka noktima.

Pola godine nakon isplate kredita izbio je požar i u jedva pola sata do temelja je izgorio Hotel Clara Bern. Sjedio je na stolici za ljuljanje, okružen s ono malo stvari koje je uspio spasiti. Radnici su stajali u redu, a on im je isplaćivao posljednju plaću. Mačke nije bilo, Corazon je nestala, što je za Jozu bio znak da je došlo vrijeme za povratak i da više nema smisla pokušavati iznova. Hotel nije osigurao da bi mu svakoga mjeseca ostajalo više novca. Tko je mogao računati na to da će izbiti požar i da će izgorjeti sve. Agha Khan rekao je da vrijedi riskirati ako imaš za što. Nakon pedeset godina, devet mjeseci i dvadeset tri dana Jozo Taraš kupio je kartu za parobrod, mahagonijski štap sa zlatnim vrhom, koji je bio pretežak da bi se čovjek njime poštapao, spakirao je stvari u dva velika drvena kovčega sa oznakama američke vojske, kupljena na vojnom otpadu, čvrst u odluci da se, odmah pri povratku, javi fratrima sa željom da se zaredi. Bilo mu je sedamdeset osam godina, a ona se smijala, i nije mu vjerovala. Mislila je da joj se udvara, iako su već pola godine zajedno, i da je mačku nazvao Corazon iz romantičnih razloga, a ne zato što je po sebi imala mrlje boje Mohave, kao i dvije prethodnice iz zemlje u kojoj je sve na struju i naftu pa ljudska misao ne može uloviti vrijeme koje prolazi.

Vrnuti za Corazon

Kada ga je prvi put vidjela kako ide preko Straduna i poštapa se teškim mahagonijskim štapom sa zlatnim vrhom, Marija je rekla: „Lijepa li starca, Bože mili!“ Tad joj je bilo trideset devet, i već je odavno po konavoskim mjerilima bila stara cura. Odbijala je momke, a oni su odlazili ojađeni. Odbijala je stare seoske knezove i gospodare, pod kojima je bila velika domovina i još veća odgovornost za to koju će

im i kakvu oženiti sinovi. Ti brkati starci po pravilima bi obukli nošnju u kojoj će jednom biti ukopani, neki bi i kuburu za pas zataknuili, pa bi joj išli kao što se nijednoj nije išlo, preporučujući svoje sinove kao što ne bi ni njihove duše dragome Bogu, ali nije pomagalo. Marija je čekala onoga za kojeg se zna da ga nikada neće dočekati, i navlačila na sebe jad, prezir i mržnju onih koje je odbila. Živjeli su za taj dan kad nju više nijedan neće htjeti. To im je bilo veće i važnije od svega dobrog i lijepog što je prolazilo mimo njih. Toliki su zbog nje postali zli i bezdušni, kao da im je svakom svojim dugim tankim prstima izvadila srce iz grudi i više ga nije vratila, nego ga je bacila dubrovačkim mačkama lutalicama.

„Lijepa li starca, Bože mili!“, rekla je i svi su znali da se zaljubila u dvostrukos starijeg od sebe. On je taman obišao oba samostana, franjevački i dominikanski, ponudio im dolare koje je donio sa sobom, ali pod uvjetom da ga zareda, jer u samostan nije želio ni kao sluga, ni kao potrebiti, nego kao brat redovnik, u svemu jednak pred Bogom i pred braćom. I jedni i drugi lijepo su ga primili i počastili, i umjeli su sakriti da im je stalo do njegova novca, ali mu isto rekoše kako je prestar za novicijant, pa mu je bilo uzaludno govoriti da je tek na početku, jer mu je pedeset godina u Americi prohujalo kao najbrži Fordov samovoz po dnu suhoga slanog jezera, tako brzo da nije upamtio ni lica ljudi koje je sretao. Redovnici i iskušeni samo su slijegali ramenima, nisu mu nudili ni duhovnu okrpju u ispovijedi, jer muku Konavljanina kojemu je prošao život dok se pokušavao obogatiti i bogat vratiti u Dubrovnik, ti ljudi nisu mogli razumjeti. Ali dok je, zaslijepljen suncem i sjajem kamena, izgubljeno i bez cilja išao Stradunom, jedne su oči u njemu prepoznale ono što redovnici nisu mogli.

„Lijepa li starca, Bože mili!“, pričalo se da je rekla, što je izazvalo paniku i silan bijes u ono nekoliko njegovih rođaka, kojima je odavno pozaboravljao imena, nije ih bilo u pričama koje je pričao mački Corazon i Aghi Khanu, niti bi mu na um palo da na njihova vrata bane kada se jednom iz Amerike vrati. Ustvari, ne iz Amerike, nego iz Amerika, tako je uvijek govorio, u množini, o toj zemlji i tim zemljama koje su se Amerikama zvale. Ali za nevolju, ti su mu ljudi bili najbliži rod, i dobro su znali za svih tri tisuće dolara s kojima se vratio, pa su u Dubrovniku pronašli psihijatra, zagrebačkog doktora Richera, koji im je izdao potvrdu iz koje se vidjelo da njihov Amerikan boluje od staračke demencije i nužda mu je da dobije skrbnika. Zatim su ga na prevaru namamili u svoju staru kuću, zatvorili u obor s kozama, dok u gradu, na općini, ne srede skrbništvo nad njim. Tada će morati da im da sve svoje dolare.

„Lijepa li starca, Bože mili!“, bile su riječi koje su dirnule i jednoga Marijinog neputa - ne spominjimo mu ime da ne bi imao problema sa svjedocima ovih događaja - pa je on, čim je čuo da zli rođaci po Dubrovniku išću potvrdu o skrbi nad tim čovjekom za kojega bez ikakve osnove tvrde da je lud, krenuo da ga oslobodi. Nije to bio nikakav junačan čin o kojemu bi se u Konavlima pričalo narednih stotinu godina. Marijin neput izigravao je klauna i lisicu, smijao se i pravio budalu od sebe, omađijao je i zamantao čuvaru uza, pa provalio u staru kuću među koze i oslobodio zatočenika. Bježali su niz brdo prema Grudi, dok se za njima čula vika i cika, teške muške psovke i

lake ženske kletve, koje čovjeka ogrebu kao drača na kupini, ali nije ih bilo briga, bili su sretni i veseli, pred sobom su imali svu slobodu ovoga svijeta, jer su jedan život i jedna velika ljubav počinjali s navršениh sedamdeset i osam godina.

U Dubrovniku ljubav nikada nije bilo lako započeti, premda se oduvijek suprotno govorilo i lagalo. Ali već drugoga dana njih su dvoje prošetali Stradunom. Dobrih dva metra jedno od drugoga, da se čini i kao da jesu i kao da nisu zajedno, ali iako je sve bilo puno svijeta, nitko nije pokušao proći između njih. Još bi se i razumjelo što nisu domaći, jer svi su već čuli za njezine riječi, pa su znali da se u starca zaljubila ona koje je Konavljanima srca povadila i bacila ih mačkama lutalicama, ali začudo ni stranci kojih je te 1956. već bilo po Dubrovniku, ne bi zabasali tim putem između nje i njega. Kao da su, svako na svojoj strani, držali jedro i u njega hvatali vjetar, koji će ih odnijeti daleko od tuge i čemera svijeta među kojim su živjeli, a jedro nije ribarska mreža pa da u nju ulove lakomislene i neoprezne koji ne znaju gledati kamo idu.

Od tog dana, svakoga bi jutro, negdje oko devet, i svakog popodneva, oko pet, šetali tako Stradunom i razgovarali, uvijek ista dva metra jedno od drugoga. Ni djetetu ne bi na um palo da se zatrči i pokuša proći između njih. U taj prostor nije mogao ući živ ljudski stvor, pa se zato ni priče o njima nisu lako pričale. Svi bi samo zapamtili kako je Marija rekla „Lijepa li starca, Bože mili“, pa bi to ponavljali, misleći da se tako sve razumije. Na kraju krajeva, i razumjelo se.

Išli su odvojeno i nakon što su unajmili stan u gradu, i nakon što su već svi znali da su ugovorili vjenčanje za jesen. Nije lako stati jedno uz drugo, pa se uhvatiti za ruke, kao što to učine muž i žena. Neki koji to svakodnevno čine, misle da je lako, ali nije. I onda se dogodilo to da je za sluškinjom Šimicom, koja je spremala mnogima a mačiče davila svima, došetala mlada bijela mačka, s mrljama boje pustinje Mohave. „Zvat će se Kori!“, rekao je on, tako da nisu ni razgovarali o tome hoće li je zadržati. Kada se dvoje ljudi voli i kada odluče zajedno provesti život, mlada bijela mačka Božji je dar.

Sljedećega dana Stradunom su prošetali jedno uz drugo. Marija ga je držala pod ruku, zbila se uz njega tako da se između njih dvoje više ne bi mogao provući ni list papira. Prošli su tako gradom, a žene su istrčavale na prozore da ih vide, dok su iz mraka u dubini soba i salona izvirivale neobrijane glave njihovih muževa. On je bio visok i uspravan kao general Charles De Gaulle, a ona je bila lijepa i mlada. Otišli su na peskariju i kupili kilo vrnuta za Korinu, i onda polako natrag, korak po korak, kroz grad. O tom prizoru govorit će se i kad njih više ne bude, a govor će biti tako živ da će se mnogi kleti da su ga vidjeli na filmu, jer da je neki dubrovački kino amater snimio Stradun baš toga jutra kada su se dvoje zaljubljenih prvi puta držali za ruke, i da se na filmu vidjelo kako ona u ruci nosi bursu s ribom. Ali koliko god živa bila ta slika, i koliko god se ljudima činilo da pamte i nju i ogrebotine na crno bijelom filmu, ona nikada nije postojala, niti je bila snimljena. Znamo to jer se u toj slici, za koju toliki tvrde da su je vidjeli, osjetio i miris svježih ribe. Taj miris dokazuje da se nije radilo o filmu.

Težak miris bugarskoga ružina ulja

Onoga dana kada se uzela s Josipom, Marija je za sve postala Mare Taraševa. Rijetko to biva, žena s mužem provede život, sedmero djece i tri rata preturi preko glave, a da je nikada ne prozovu njegovim imenom nego zavazda ostane ćaćina ili je po obiteljskome nadimku poznaju. Ona je postala Taraševa ne zna se kako ni zašto, ostat će Taraševa i nakon što njega više ne bude, a bit će Taraševa i kada legne u isti grob s njime, pa mu se navali preko kostiju, laka kakva mu je uvijek i bila.

Tri mjeseca nakon vjenčanja, i pola godine otkako su živjeli zajedno, odlučili su kupiti kuću. Bila je jedna na Pilama, velika i svijetla, s prostranom taracom i zidićem prema moru, na kojemu bi se Korina mogla po vas dan sunčati, ali je koštala dvije i pol tisuće dolara, tako da bi im od svih njegovih Amerika preteklo samo pet stotina. Pokraj njih su još uvijek prolazile gladne godine, njega je sustizala starost, nisu imali nikoga tko će im pomoći ostanu li bez ičega, i dok su se tako premišljali, Jozi Tarašu pred oči bi izbio Hotel Clara Bern, i njegova Corazon u krilu. Prije nego što se mačka okrene u zraku i dočeka na noge, na mjestu hotela već će biti gomilica pepela, kao za kakvim sljedbenikom Gautame Sidarte, i veliki spaljeni hotelski hladnjak, nalik uništenom njemačkom tenku, tamo negdje kod Staljingrada. Tri se dana gostila gladna meksikanska sirotinja, nakon što se netko sjetio da obije frižider, u kojemu su o mesarskim kukama visjela tri savršeno pečena vola i pet nerasta. Jednoga je Jozo zadržao za posljednju večeru s hotelskim osobljem. Nikada u životu nije jeo bolje ispečeno meso.

Druga kuća bila je na Lapadu. Prodavale su je dvije starice, sestre koje se nikada nisu udavale. Jedna malena i šepava, s golemom ortopedskom cipelom, a druga visoka i mršava. Marija ih je gledala i razmišljala koja se zbog koje nije udavala. Kuća je imala veliki, zarasli vrt, s ružama penjačicama, narančama i razrušenim zidovima vile izgorjele u požaru prije pedesetak godina. Jozo je odmahnuo glavom, nije htio kupiti kuću uz koju se dogodila neka nesreća, a pogotovo požar. „Prvi mi je požar bio sa srećom, jer da mi nije tako izgorio hotel, nikada ne bih tebe sreo, ali vatra mi više ne može donijeti nikakvo dobro.“, rekao je, i nije htio ni pitati koliko sestre traže za kuću.

Stan u prizemlju velike kuće na Karmenu bio je taman i zaklonjen od sunca. Kroz prozor spavaće sobe žutjeli su se zreli plodovi limuna. Bili su krupni i zdravi, kao naslikani. Šef sale u Gradskoj kafani, nasmiješeni pederast s groznicom na usni, prodavao je stan za dvije tisuće dolara. „Tisuću i pol!“, rekao je Jozo. „Može!“, konobar mu je pružio svoju meku i suhu ruku, nakon čega će dugo imati osjećaj pudera na dlanu. Jozo Taraš ježio se i grozio pudera na koži, kao što se neki groze kad netko noktima grebe po školskoj ploči ili pomiče ormare po kamenom podu. Marija je odmah bila protiv tog stana. Dugo mu nije mogla objasniti razlog, ali nešto joj je smetalo. Na kraju mu je spomenula groznicu na usni tog čovjeka, i Jozo je shvatio. Mjehur ispunjen limfom, koji samo što nije puknuo.

Rekao im je da se mogu useliti za pola godine, dok se ne adaptira njegov stan, a da za to vrijeme slobodno žive u stanu na katu. Pristali su, jer u tom času i nisu znali što bi drugo. Nosači su unijeli stvari, sklopljen je veliki bračni krevet, nasuprot njega postavljeni su ormari. Kredenca je jedva ušla u kuhinju, kada bi se prolazilo pokraj nje čulo se kako zveckaju i tandrču stari lonci, koje je, nekada davno, ona donijela iz Konavala. Sve se činilo tako privremenim, tek da se preživi nekoliko mjeseci, prije nego što se presele dolje, u svoj pravi dom. Korina je išla iz sobe u kuhinju, pa u hodnik i banju, a potom natrag i ispočetka, i mijaukala kao da su joj oteli mačiće, pa ih sad traži. Oboje su šutjeli, i u šutnji su se dobro razumjeli. Nije joj htio kvariti raspoloženje zlim slutnjama, koje su, uostalom, najvjerojatnije bez ikakve osnove. A ona njega nije željela uznemiravati strahovima koji su - ne može biti drukčije - bili uzrokovani nekom ženskom histerijom. I tako se, za prve noći u novome domu, od Taraša čulo samo očajno Korinino mijaukanje, koje nije prestajalo sve do jutra. Kada je ujutro izašao na stubište, zapahnuo ga je težak miris bugarskoga ružina ulja. „Ehej, gospodar Jozo, dobrojutro vam!“, zapijevao je susjed, a u glasu kao da mu se čula poruga. Otkada je znao za sebe, Jozo Taraš je u dubrovačkom glasanju, a ustvari u načinu govora, čuo nešto što ga je izazivalo, ljutilo i uznemiravalo, pa je tako, misleći da se to oni rugaju njegovoj sirotinji i njegovim konavoskim opancima koji su se klizali po kamenu Straduna, i pošao u Ameriku da se jednom vrati kao bogat čovjek. Ali eto, prošlo je više od pedeset godina, a Dubrovčani su isto govorili. „Dobrojutro i vama, gospodar...“, tek tada je shvatio da i ne zna ime čovjeka koji mu je prodao stan. „Gabrijel, a može i Gavriilo, kako vam gusta!“, veselo je odvratio susjed, otvorio vrata od stubišta i nestao u sunčevom bljesku. Jozo je samo vidio kako su mu se zaljuljali bokovi.

Prošlo je pola godine, prošla je i godina, a nakon osamnaest mjeseci Gabrijel je Taraše preko advokata Erića izvijestio kako imaju tri tjedna da se iseles iz stana u kojem borave. On se iz njihovoga neće iseliti, jer tu ima stanarsko pravo. Jozo Taraš jednom je lupao na vrata svoga stana u prizemlju, ali mu Gabrijel nije otvorio, iako je bio unutra. Osjetio ga je po mirisu bugarskoga ružina ulja, koji se razlikuje od svih drugih mirisa na svijetu, iako je, možda, najsličniji vonju carigradske čajdžinice. Drugi put mu nije lupao. Život je kratak da bi ga čovjek zagorčio takvima kao što je šef sale u Gradskoj kafani. Katkad bi ga vidio iz daljine, kada bi došao na taraci, na prvome februarском suncu, popiti čaj od kamomile, ali Gabrijel je bježao od njega. Na usni mu je opet bila groznica, koja samo što nije pukla.

U sljedeće dvije godine selili su se sedam puta. Njihov bračni krevet više je puta rastavljan i sastavljan od kreveta nekoga željezničara ili oficira, za jednoga poštenog radnog vijeka. Ljudi nisu voljeli starce za podstanare, jer im se činilo da oni još starijim i derutnijim čine njihove ruševne i memljive stanove. A nisu voljeli ni tuđu mačku, iako bi većinom imali svoju. Tuđa mačka oštri kandže na otomanu, penje se uz zastore, grebe po parketima, zapišava zidove i zidne tapete. Osim toga, to i nije obična mačka, nego neka kakvih nema u gradu, krzna koje je mjestimično bilo smeđe

kao u lasica, koje su visjele gospođama oko vratova, kada bi pošle u kazalište ili kada bi, u inat partiji i komitetu, pred festu svetoga Vlaha išle ljubiti svečeve moći. Još kad bi im Jozo Taraš rekao kako je to boja pustinje Mohave pred oluju, gazde i gazdarice ustuknuli bi, pa bi u sebi proklinjali onoga tko im je poslao to dvoje ljudi. Jedna im je tako iznajmila stan, da bi drugo jutro lupala po vratima i govorila ono što je istom izmislila: „Oprostite mi ljudi, bolesna kćer mi se iz Beograda vraća, jedna nepokretna, hodati ne može, moram je primiti k sebi.“ Tako su se Taraši morali iseliti prije nego što su se uselili, da bi se, mjesec dana kasnije, Dubrovnikom proširila strašna priča. Jedinica kćer te žene, mlada, lijepa i pametna, balerina u beogradskome pozorištu, za kojom je čeznulo svako drugo muško u prijestolnici, pala je usred travnja na poledici i slomila vrat. Eno je, samo su joj mali prsti na rukama pokretni, pa njima igra po postelji kao Bijela labudica, bolje bi joj, jadnoj, bilo da je ostala na mjestu mrtva.

Noćna ljubav, dnevna ljubav

Dogodi se da se u dobroj i čistoj ljudskoj duši steknu i neke osobine koje su pogibeljne za sve druge ljude. Marija, tako, nije smjela izgovarati kletve, jer bi se uvijek ostvarivale. Kada joj učine neko zlo, prevari je žena na trgu i podvali joj dunjce umjesto dunja, ili joj na peskariji prodaju jučerašnje vrnute, koje Korina neće ni ponjušiti, ona bi se morala smiriti, presabrati i razmisliti želi li da se onima koji su je prevarili dogodi velika nesreća. Kletve su takve da nikada ne prizivaju malu nevolju, ne može se reći - dabogda ti se mačka popišala uz nogu ili dabogda tri dana kihala i nos useknjivala a ne mogla ga useknuti, nego se uvijek doziva neka velika i strašna nesreća, nešto što ljudska pamet često ne može ni razumjeti. Nije se dragi Bog mučio stvarajući pakao, nego je to prepustio ljudima: pakao je, čini se, mjesto gdje se ostvaruju ljudske kletve. Ali nije bilo lako onoj koja nije smjela kleti, a još je bila i dobra žena. Nikome nikada Marija nije učinila zlo, niti ga je kome željela, ali ni svetici ne bi bilo lako živjeti bez kletvi.

Jednom je tako, kao sasvim mlada cura, za momka koji joj je, što od šale što od ljubavi, do kasno u noć pjevao pod prozorom i budio joj ćaću i mater, neoprezno rekla: „Vrag neka ga nosi!“ Ono što je nesretnik preživio sljedećih dana i noći niti se može opisati, niti bi u to mogao povjerovati onaj koji nije iz Konavala. Čim bi se smrklo, oko kuće bi mu krenuo obigravati, revati i njakati, jedan crni, s jarećim papcima na zadnjim nogama a kopitima na prednjim, i repom kao u krave, samo dužim, pa bi na sve načine vabio mladića da izađe van. Prikazivao bi mu se po zidovima, gasio svijeću i petrolejku, činio da mu se cjepanice što ih je ložio pretvore u sumpor pa bi mu cijela kuća zasmrdjela kao dušina duša truloga kokošnjeg jajeta, a sve to da mladić pobjegne iz kuće i padne đavlu ravno u zagrljaj, pa da ga đavo nosi put kletve koju mu je Marija neoprezno uputila. A danju bi ga sačekivao po ladicama i ormarima, mladić bi otvorio kutiju žigica, iz koje bi ga on ščepao za vrat, pa bi ga uvlačio unutra. Đavo bi vukao u kutiju punu žigica, mladić bi vukao na drugu stranu, pa bi kričao i zapomagao, sve dok ga otac, mater i sestra ne uhvate za ruke i za noge, i ne odvuču ga na drugu stranu. O ostalim mukama, stravama i nesrećama koje su mu se tih dana događale ne treba ni govoriti. Ionako se o njima puno pričalo, i pričat

će se dok god bude Konavljana, ali đavo mladića nije pustio na miru, sve dok mu i zadnja vlas na glavi nije pobijeljela. Tek kada je ostao sasvim sijed, vrag je od njega digao ruke. I ništa tu nisu pomagale Marijine molitve i molbe. Ono što jednom kaže, ona nije mogla povući. I po tome se razlikovala od drugih ljudi.

Mjesecima je premirala od straha sama pred sobom, da ne izgovori neku kletvu na Gabrijelov račun. A na um su joj padale one najgore. Kako bi normalno čeljade živjelo, nakon što bi ga proklelo - dabogda mu odsad pa dovijeka u tuđim stanovima sklapani i rasklapali postelju ili dabogda mu se oči izvrnule pa vidio samoga sebe - jer lako je kleti ako znaš da od kletve neće biti ništa. Pred spavanje bi Jozi govorila da je budi ako čuje da je progovorila u snu. Neka joj rukom začepi usta, da iz nje ne izađe ono što bi tog prokletca, kojega će kazniti dragi Bog ili osuditi narodni sud, moglo ubiti ili na paklenske muke staviti. Jozo joj u početku nije vjerovao, život po Amerikama ga je odvikao od domaćih praznovjerica: tamo se naučio da je sve baš onako kako izgleda, čovjek je načinjen od kosti i mesa, stvoren je da radi šest dana u tjednu, i da sedmi dan oči, uši, dušu i srce odmara u molitvi i u dragome Bogu, samo da ne bi poludio. E, brate mili, ali ovo nisu Amerike, ovdje se ljudski životi odvijaju po drugim principima, sporije i temeljitije, pa je moguće i to da se nekom i kletve ostvaruju. A Bog je tako ugodio da takvu osobinu useli u dobru i čistu dušu, jer što bismo, i što bi od nas ostalo, kada bi se kojoj zloj i naopakoj ženi kletve ostvarivale. U dva do tri dana život na zemlji pretvorio bi se u pakao. Ovaj svijet spašavaju dobre žene, pomislio je Jozo Taraš i povjerovao u Marijinu osobinu. Brinuo se noću oko nje isto onako kako se ona oko njega brinula danju. Starost, hvala ti Bože, ljudima donese nesanicu, a Jozo je od svoje nesanice stvarao ljubav. Tako ju je milovao, grlio i čuvao, usne joj vlažio mokrom krpom čim se osuše, na noćnom ormariću uvijek imao svježih datula i razrijeđenog soka od ruže - koji su mu ljudi donosili od trebinjskih muslimanki, ako se Marija iznenada probudi da ima što pojesti i popiti, i da joj ružne i teške misli ne dođu na pamet. Čovjek može lako živjeti i bez stana i bez kuće, shvatio je Jozo Taraš, dok je gledao njih dvije kako spavaju, ali ne može živjeti bez duše. Ženu je pokrio, da je ne prehladi vjetar koji je dolazio s mora, a mačku je svojim golemim izrezbarenim palcem pogladio ispod vrata. Obje su ga, s vremena na vrijeme, znale prevariti. Jedna bi se pravila da će progovoriti, samo da je on još jednom zagrlji, ili bi - tobože - zakukala u snu, samo da joj usnama prinese sok od ruža. A druga je činila to isto, samo na mačji način.

Ujutro bi se budile, pa bi kuhale Jozi kafu, dok je on čitao novine, beogradsku Politiku i zagrebački Vjesnik, čudio se i još uvijek se privikavao na to da ne živi u Americi. Poslije bi njih dvoje išli u grad, najprije na trg po spenzu, a zatim u šetnju preko Straduna, dok bi ih Korina čekala na prozorskoj dasci. Slijedila bi duga dnevna Marijina briga za Jozu, kuhanje jela koja je volio, a takvih je bilo malo, jer je na hranu vazda bio muhanat. Ugađala mu je u svakome budnom času, a kada bi na kraju dana sva smorena tonula u san, on bi ugađao njoj. Ne zna se kome je tih mjeseci i godina bilo ljepše, i je li čovjeku milije budnome ili usnulome biti pažen i voljen.

Između njih dvoje Korina je bila jamac ljubavi. Oboje su joj jednako ugađali, a ona im je pružala ravnotežu i smisao. Sve dok jednoga dana, kada je već imala petnaestak mjeseci, kasnije nego što to mačke inače čine, skočila kroz prozor na susjedni krov, pa se s tog krova spustila u život. Mačji život čovjeku se oduvijek svodio na kurvanje, a mačji svijet na jedan veliki kupleraj, u kojem je veljača najčešći mjesec u godini. Prva Korinina veljača pala je u ljetno doba, hladnog i kišovitog srpnja 1957. godine. Gradom su se u gluho doba noći prolomili krici, padali su vlažni ručnici s prozora u kupaonicama, čule su se psovke na nekoliko svjetskih jezika, svi su znali što se upravo događa, osim Marije i Joze, koji su zabrinuto sjedili za kuhinjskim stolom, u strahu da se Korini nešto dogodilo. „E, moja Corazon!“, uzdahnuo je Jozo Taraš, a ona ga je pogledala s ljubavlju i sa zrcnem ljubomore što tu riječ – Corazon - ne umije izgovoriti kao on, pa je uskraćena za nešto tako lijepo i važno iz njegova života.

Bog u Dubrovniku

Gledala ih je začuđeno iz drvenog sanduka američke vojske, u kojem je na Jozinim starim fotografijama, dokumentima, svjedodžbama i potvrdama načinila majčinsku postelju u kojoj će sama, daleko od tuđih očiju, donijeti na svijet svoj prvi okot.

Sve je Korina dobro smislila, dugo je obilazila oko sanduka čiji je poklopac uvijek bio otvoren taman toliko da se mogla unutra uvući. Nekoliko dana ranije ušla je unutra, namještala se, navlačila s dna sanduka stare Jozine kravate s monogramima Hrvatske bratske zajednice i Tenis Cluba Jugoslavija, pokušavala razgaziti papire, ali oni su ostajali tvrdi. Znala je da ovo nije najbolje i najmekše mjesto, sigurno i u njihovome domu ima mekših, druge mačke bolje bi se snašle, ali ona nije u stanju. Hvatao ju je strah, prvi put u životu osjećala se jadnom i napuštenom, i činilo joj se kako su njih dvoje tako strašno daleko. Prije nego što joj se ovo dogodilo, a što joj se ustvari dogodilo?, vjerovala je da je istoga roda kao oni, samo što su i on i ona puno nespretniji, stalno se kreću na stražnjim nogama, tako su spori i teški, pa im se zemlja pod nogama ljulja. Sad shvaća da su svakim danom sve različitiji, sve slabije ih razumije i sve je manje mira, sna i spokoja pod njihovim dlanovima. Bila je tužna kada joj je onaj bespogovorni glas rekao da mora naći mjesto daleko od njih i od njihovih pogleda, i tu učiniti ono. Korina još uvijek nije znala što, ali je bila mirna, jer je znala da će glas i to reći, samo kad dođe vrijeme.

Legla je i namjestila se nekako čudno i neprirodno, to ju je na čas uplašilo, ali glas je djelovao smirujuće. Zatim neko vrijeme ništa nije osjećala, učinilo joj se da tone u san, sve u sanduku mirisalo je na Jozu, kao da je opet sasvim mala mačkica i sprema se zadrijemati u njegovom krilu. Neki mirisi bili su jučerašnji i bliski, a u nekima su se osjećali sunce, znoj, vonj tuđina na njegovim dlanovima, vonj druge. Sjetila se groznice na njegovoj usni, mjehura ispunjenog limfom, i došlo joj je da povraća. Plašila se otići do banje, i pokušavala je misliti o nečemu drugom. Ili drukčije misliti o glavi koja ju boli. Kovač čekićem po nakovnju kuje njezin užareni mozak. To je boljelo, ali barem je bilo manje mučno. Smetalo joj je svjetlo. Boljela je svaka sunčeva zraka.

Digla se i spustila rolete, ali sunce je ipak probijalo. Dubrovnik je svijetli grad, boli kao žar tisuću žarulja.

Začula je zvuk iz kuhinje, neko lupu i šuškanje papira. To Korina krade meso koje je ostavila na stolu. Otišla je do kuhinje i zatekla Korinu kako iz papirnatog saketa s natpisom „GRANAP Gradsko nabavno poduzeće Dubrovnik“ vadi i u drvenu kašetu postavljenu ponjavama prenosi svoju mrtvu djecu. Stajala je, i ništa nije mogla učiniti, samo je glasno kukala, ali Korina je nije čula. Vrijedno je lizala svoga najvećeg sina, onog koji je prvi progledao.

Marija kune Mjesec

U dvije godine svoje prve mladosti Korina se triput macila. Marija je triput stajala pred smrću, desnice uronjene u lonac za rublje. Nije bila svjesna razmjera svoga grijeha, koga god je pitala ili se smijao ili je odmahivao rukom, a teret je u njezinoj duši samo rastao, kao gomila kamenja što stotinu godina raste ukraj sirotinjskoga dolca, da bi ga jednom prerasla. Triput je danima gledala Korinu kako hoda po stanu, zaviruje u svaki kut, njuška po smeću i mijaukom doziva svoju mrtvu djecu. Znala je da ih nema više, ljutila se Marija, vidjela ju je kad ih je odnosila, a jednom ih je mrtve pokušavala oživjeti, ali svejedno ih je poslije tražila kao da su živi. Ne može ni beštija biti toliko bez pameti. Ljutila se na nju, misleći da joj to Korina namjerno na savjest naliježe. Vidjet ćeš ti, ženo, kako je to kad ostaneš sama, pa tražiš najmilije, u svakoj stvari, u svakom trenutku, u misli, vjeri i slučajnom pokretu sjećanje je na njih. Navikom su obilježili svaki tvoj dah, i sve što tvoje oči vide, što uši čuju i što duša osjeti. Tako je njoj Korina govorila, dok bi u predvečerje onim zadnjim mijaukom, nakon kojeg će se smiriti na prozorskoj dasci, dozivala mačiće.

Tada je Marija počela gledati njegove ruke. Preko koščatih prstiju prevučena je koža tanka kao cigaret papir, na kojoj bi se svaka dva mjeseca stvorila nova staračka pjega. Neke žene te pjege nazivaju mrtvačkim, Marija se strese kada ih čuje, ispravlja ih - kaže, to su staračke pjege, doktor je tako rekao - a one se smiju, pa joj govore mlada si ti, Mare, još se na smrt nisi naviknula. A kakve ste vi to crnečavke i gavranuše, kakve ste vi to udovice bez udova, kada ste na smrt naviknute? Ljutila se, ali one su se smijale, i čekale da im se muževi vrate s mora, i učile djecu da mašu svakome brodu koji isplovljava, a kada bi stigla strašna vijest da je preookeanski trgovački brod Doboj potonuo u Pacifiku blizu Filipina, s njime kapetan i svi mornari, one su oblačile crninu i palile svijeće pod zajedničkim križem na Boninovu, baš kao da su veliku školu završile, kao da je udovištvo samo jedna faza u životu, koja ženu čini zrelijom i plemenitijom i koju izbjegnu samo stare cure, kurve i trovačice. Blago njoj, mislile su sigurno, dok su ih nove cipele žuljale putem pokraj bolnice, dok su na četrdeseticu išle prema groblju, njezin će umrijeti u postelji i ona će znati gdje mu je grob, pa će mu osim svijeća moći posaditi teglu maćuhica i zakiriti mu časn timerom bukatom plastičnih ruža. Sretnica, zavidile su joj, a ona je osjećala tu zavist. Grizla ju je toliko da je gorko žalila što ne smije proklinjati. Onih noći kad ne bi mogla zaspiti jer bi joj Korinini mačići stalno bili pred očima, izlazila je na taracu, slušala cvrčke i

more kako udara o bedeme grada, a onda bi, da olakša muku, pogledala prema Mjesecu i govorila: „Dabogda dan i noć plakao, a oči ti neimale ni jedne suze!“ Za tih njezinih besanih noći Jozo nije znao što bi sa sobom. Postelja je bila mačke. Korina nije znala za vrijeme, prolaznost je najveći mužjak i najmanja ženka, opet su se tukli. Nisu prestajali od trenutka kada su progledali. On ju je vukao za rep, na što ga je ona šćepala za uho i ugrizla. On je mijauknuo, otresao je s uha i udario šapom po njušci. Da su mu već kako treba izrasle kandže pošteno bi je ogrebao. Ona se izmaknula, zaletjela se i skočila na brata. On se u trenu izvrnuo na leđa i dočekao je zubima.

Marija je rukom krenula za jednim od ono troje koji se nisu tukli. Onda je zastala i ugrabila sestricu. Predomislila se, pa uzela njega. Ako bude još trenutak čekala, svijet će se raspasti. Potopila je mačića u lonac, na površini su se pojavili mjehurići. Otimao se za razliku od onoga prvog, ali ga je čvrsto držala za glavu. Nekoliko puta se tako trznuo da joj se učinilo da će slomiti kičmu. A onda se smirio. Izvadila ga je i položila pokraj mrtve sestre.

Sestricu više nije prepoznavala. Sve četvero bili su bijeli, sa smeđim i sivim mrljama. Otac im je, izgleda, bio siv. Marija se svih ovih dana trudila da ih što manje gleda, da ne primjećuje razlike među njima, a Jozo ih je uzimao u krilo i čak im nadijevao imena. Molila ga je da to ne čini, ali on bi zaboravio. Upitao ju je zašto, a ona mu je odgovorila da će morati da ih podavi i da ne želi daviti mačiće koji imaju imena. On se nasmiješio, i rekao: „Svi ćemo mi, moja Mare, umrijeti, pa nećemo se zato nezvati!“ Vikala je da joj ne govori to, da će mu teglu meda iskrenuti na glavu rekne li joj još jednom da će umrijeti. On joj je vjerovao, i više nije govorio o smrti. Jednom ju je pitao zašto mu prijeti baš time da će mu izliti med na glavu, ali ona mu nije znala reći. Istina je, zapravo, da mu nije htjela reći. Jednom su, kad je bila mala i čaća ju je vodio na tržnicu u Trebinje, neki mangupi ludome Mili, retardiranom dječaku, sinu pravoslavnog popa, izlili med na glavu i gurnuli ga u duplju velikoga duda, u kojoj je bilo gnijezdo stršljena. Od tada, kad god bi se jako naljutila, prijetila je da će nekome izliti teglu meda na glavu. Bolje i to nego kletva, jer tegla se ne može izliti sama.

Uzela je sljedećeg mačića. Možda je to bila sestra koja se tukla, a možda i nije. Pod vodom je bila mirna, nije se otimala i lako je ispustila dušu. Imaju li mačke dušu, pomislila je Marija. Korina je mijaukala ispred vrata, osjećala je da se nešto događa, ali nije djelovala uplašeno. Zatim je udavila još jednog, pa još jednog, pa još jednog. Zaboljela ju je glava, bila je tako jadna i prazna.

Mrtve mačiće stavila je u papirnati saket na kojemu je teškim crnim slovima pisalo „GRANAP Gradsko nabavno poduzeće Dubrovnik“. Kada je izašla iz banje, Korina nije uskočila u kadu da traži mačiće, kao što se Marija plašila, nego je krenula za njom, i dalje joj se umiljavajući oko nogu. Beštija je, ipak, beštija, ne zna ona, nije mačka ljudsko čeljade, tješila se Marija. Saket je spustila u kantu od smeća koja je stajala ispod sudopera. Odnijet će ju i ispraznit, mislila je, čim se Jozo vrati iz grada. Zatvorila je vrata od sudopera, i još provjerila jesu li dobro zatvorena. Zatim je nahranila

Korinu, dala joj je pun tanjur vrnuta, iako joj izjutra nikada nije davala ništa osim mlijeka. Ali neka se nesretnica utješi, mislila je, dok ju je glava sve jače boljela. Poželjela je ispovjediti se, ali čemu to ako je velečasni ne bi razumio. Što ima Bog od naših ispovijedi ako ih velečasni ne razumije? Don Nedjeljko bi mislio da mu se ruga, da huli i lažno se ispovijeda, mislio bi da je poludjela, kada bi mu u nedjelju došla i rekla da je počinila veliki grijeh, podavila je Korinine mačiče, i užas ju ne napušta.

Jozo se još nije vraćao. Otišla je u sobu da prilegne, ne bi li joj se smirila glava. Dok je ležala, munje su joj sijevale iza sklopljenih očiju. Bolio ju je svaki zvuk, postala je osjetljiva na mirise. Iz svakog se kuta osjećala memla i vonj ustajalih gulaša onih koji su tu stanovali prije njih dvoje. Pomislila je na šefa sale u Gradskoj kafani, koji je živio u njihovom stanu. prazna, on nije imao koga čuvati, a nije mogao ni za njom na taracu. Ako je imala nešto sama sa sobom, a slijepac bi vidio da je imala, tada je red da on ostane po strani i da je pusti na miru kako bi sredila misli. Tako to treba i nikako drukčije, znao je Jozo, jer ako joj je stalno za petama, postat će joj teret, mogla bi se, ne daj Bože, od njega umoriti, a ta mu je misao bila strašnija od smrti. Kad bi mu na um pala, oblijevao ga je leden znoj, pred sobom bi osjetio prazninu veliku kao Svemir i duboku kao kanjon Colorada. On već odavno za Boga nije znao. Izgubio ga je dok je lutao po Amerikama i zarezivao svoj lijevi palac učeći se kuharskome zanatu. Bog je spor, još puno sporiji od čovjeka, činilo se Jozi Tarašu, i kada se svijet uključi u struju, kad prorade motori na naftu, a ljudi sin onog Bračanina projuri devetsto kilometara na sat dnom sasušenog slanog jezera, Bog postaje nevidljiv. Učini se da ga više nema. Sigurno ga je nekada bilo, znao je Jozo, ali sad ga, izgleda, više nema. Smrt je kraj, crno i ništa. Nema nikakvog raja. Između njega i praznine, na onom mjestu na kojem je nekada bio Bog i na onom drugom na kojem je u njegovoj mladosti bila lijepa kći producenta Foremana, koju je otac petkom dovodio u hotel na ručak, bila je njegova Marija. Onih noćnih sati dok je bosa stajala na taraci i proklinjala Mjesec, Jozi se ledila krv i stajala mu je pamet pred osjećajem da je više nema.

„Ako on ikada umre“, rekla je onim ženama, „ubit ću se ako budem pri pameti, ili će me poslati u ludnicu.“ Na te riječi one su se - a što bi drugo? - smijale da se orila peskarija. A lude li žene, govorili su pelješki ribari, ne bi li je utješili i odagnali joj mrak s lica, mačketini daje friške vrnute, a za sebe i za čovjeka friga srdelice. Gledaj ih samo kako su sitne, kao djeca u domu za nahodčad, kao oni logoraši iz Auschwitza, na slici što je u subotu štampana u Ninu. Kako ti, ženo draga, nije žao frigati te srdelice? Takve su da bi ih trebalo pokopati, kao djecu u bijelim kapsilicima, a don Nedjeljko da im drži posebnu misu, kakvu je držao za poginule u Koreji. Cijela se peskarija ovim ludostima smijala, osim Marije. Ona je širila lice, rastezala usta, udarala se šakama po prsima, hvatala se za trbuh, govorila da će se upišati u gaće od smijeha, ali nijednom se nije nasmijala. Njezin strah da bi Jozo mogao umrijeti bio je veći od njegovoga da bi ga ona mogla ostaviti.

Nakon što se Korina treći put macila, prvi put mu je na um palo da Marija kopni, popušta na živcima i ludi zbog te mačke. Da im je dijete rođeno, ne bi se toliko uzrujavala, ali mačka nije dijete, ona ne može razumjeti, nju tjera njezin prirodni nagon, zove je unutrašnji glas, pa se kurva okolo i stalno ostaje skotna. On tada stavlja šešir na glavu, uzima štap, nudi se da obavi tu stvar umjesto nje, predlaže da zove Šimicu, postupak je uvijek isti i uvijek je jednako strašan, jer ona taj dan više ne zna za sebe. Samo šuti, a ruke joj se tresu kao da je zima. Tresu se kao da je ona dvostruko starija od nje.

Tako je Jozo odlučio da žrtvuje Corazon. Jedne nedjelje kada je Marija išla u Konavle, rekao je da se noćas nije naspavao pa će ostati u postelji, a ona neka ide. Zabrinula se da nije možda bolestan, na što se nasmijao i ona je povjerovala u njegov smijeh i pošla na autobus. Čim je prešla prag, Jozo je mačku strpao u putnu torbu i krenuo van. Na Porporeli je u torbu, pokraj Corazon, ubacio i dva velika kamena, u svakom je bilo barem pet kila, sasvim dovoljno da torba potone. Zatim je dugo stajao na kraj mola, nekoliko puta zamahnuo torbom prema moru, gledao u zeleno-modru površinu ispred svojih nogu, koja je prema dubini crnila, poput groba u zdravoj i bogatoj zemlji, ali ju nije mogao baciti. Nije mogao svojim rukama ubiti treću Corazon, koja mu je donijela toliko sreće u životu, pružila i njemu i Mariji životni sklad, a jedina joj je krivnja bila što je često mačiće donosila na svijet. „Jebemu, pa zar može biti kriva što je mater!“, rekao je glasno. „Dundo, što vam je, jeste li dobro?“, pitala ga je neka djevojka koja mu se istog časa učinila poznatom. Ljutito je odmahnuo rukom, okrenuo se i otišao.

„Ploviš li danas?“, pitao je mladića koji je u svojoj malenoj barci prevozio ljude na Lokrum. „Plovim, kad se nakupi svijeta, za pola sata, sat!“ Pružio mu je torbu i iz novčanika izvadio novčanicu od deset dolara. „Ti znaš koliko je ovo?“ Mladić ga je iznenađeno pogledao: „Znam!“ „To ne zaradiš ni u mjesec dana, je li tako.“ „Skoro da je tako.“

„E, pa onda me ovako slušaj: ovu ćeš bursu ponijeti na Lokrum, kad stigneš otvorit ćeš je i iz nje pustiti mačku da ide za svojim životom. Ne daj Bože da tako ne učiniš pa da je baciš u more. Upamti mali, ovo je američka mačka, i ima na sebi radio odašiljač, pa ću ja znati ako si je u more bacio. Ali dobro što ću ja znati, nego će znati i oni koji će te poslije naći i potopiti i tebe i taj tvoj kaić.“

Mladić ga je gledao zbunjeno i uplašeno. Najradije bi mu vratio tu torbu, ali nije mu se rastajalo od deset dolara. U gradu ga je čekala djevojka koju je mislio oženiti pa se ta novčanica činila velikom kao Amerika.

Znadete li koga smo danas sreli

Dugo se Marija mirila da Korine više nema. Sumnjičila je susjede da su je otrovali, sumnjičila je gazdu stana, postala je mrka i nepovjerljiva prema onima kojima je do jučer bila spremna ispričati sve o sebi, bijesno se otrešla na pelješke ribare kad su joj

jednoga jutra kazali da imaju friških vrnuta, i čudo je da ih nije proklela. Noću je Jozo zabrinuto sjedio pokraj nje, spreman da ulovi svaku riječ koja bi pobjegla s njezinih usana, a ujutro više nije osjećao ništa osim umora. Lijegao je sav slomljen i nesretan, i ničim se nije mogao utješiti. Jednom je, tri mjeseca nakon Korininog nestanka, pošao na Lokrum, cijelog je dana lutao po otoku, dozivao svoju Corazon, a onda se u sumrak vratio u grad. Marija se bila zabrinula, uplašila se da mu se nije što dogodilo, dani su bili vrući i puhala je preko vrelih krovova neka bolesna južina, stariji ljudi padali su po gradskome kamenu od neke brze i iznenadne smrti, i već ga je vidjela kako ne diše, ne miče se, pogleda zabodenog u nebo, dok oko njega vrište i skaču usplahireni strani turisti. Bila je sretna kada se, ipak, živ pojavio, i ništa ga nije pitala, jer je znala da joj on ništa neće reći. Znala je da između njih dvoje postoji tajna, koja ih razjeda i po kojoj se para njihova ljubav, kao d'emper kada ga dijete preraste, ali nije slutila o kakvoj tajni je riječ. Tko zna da li bi joj bilo lakše ili teže da je znala kako je u putnoj torbi odnio Korinu i predao je barkariolu.

On je stario i počeo se naglo savijati prema zemlji, poput cvijeta što su ga usred ljeta zaboravili zaliti. Oslabio mu je sluh, ili se samo pravio da ne čuje, deset puta isto bi mu pitanje ponavljali, sve dok ga ne protresu za ramena, ali ni tada ne bi odgovorio, nego je blijedo gledao svojim ispranim plavim očima, kao da u njima više živog čeljadeta nema, kao da se sav pretvorio u prazan bolnički krevet, bez posteljine i jastuka, na kojem je netko umro. Žene su ispod glasa, a opet da ih se dobro čuje, govorile kako će ga nesretnica Mare morati dati u starački dom, jer će uskoro početi da se gubi po Stradunu, ali ona na te šapate niti je odgovarala, niti su je se ticali. I dalje ga je pazila, prala i čuvala, kuhala mu samo ono što voli jesti, ali više pred njom nije bilo one provalije, pustoši i samoće, nije bilo ludila koje bi ju ranije obuzimalo kada bi zamišljala njegovu smrt. Mislila je o Korini, naizmjenice su je hvatali bijes i tuga, pred svijetom koji je mogao biti tako pogan da mački nešto učini. Nije više proklinjala Mjesec, nego je sjedila pod njim na taraci i na njegovoj slaboj svjetlosti krpila Jozine hlače za po kući. Činilo se tada da je toliko ostarila da će ga uskoro po godinama stići.

Gledao ju je takvu kada bi dolazio na trg prodavati voće i povrće onaj njezin neput iz Konavala, koji je onomad spašavao Jozu da ga ne proglase ludim. Pitao bi ju, na onaj svoj ni ozbiljan, ni šaljiv način kako je sa zdravljem i kako je Taraš, a ona bi mu malo previše šaljivo odgovarala. Baš kao da joj je netko nogom stao na grlo. Taj neput bio je čudno osjetljiv na takve stvari, rođeni cirkusant i zabavljač, zdravičar sa svadbi i pisac šaljivih pjesama, prepoznavao je kada se oko njega nasilu smiju i mogao je u dva, u tri cereka dijagnosticirati duševnu smetnju ili ne daj Bože bolest. Za Mariju nije isprve mogao reći što joj je, ali čim se vratio doma, nadigao je ženu da koliko u subotu odu u Dubrovnik obići Taraše. „Pa je li te pozvala?“, upitala ga je. „Jest, kako nije!“, slagao je bez ikakve potrebe, ali već se znalo da laže i nije se oko toga činio problem.

U subotu, u rano jutro, otkinuo je pola pršuta, pridodao dobar komad pancete, načupao raštike i blitve, napunio po jednu vreću krumpira i luka, u kutiju od cipela naslagao suhих smokava i lanjskih oraha i bajama, a onda su oboje zabrinuto stali nad darovima, jer im se činilo da nije dosta. Ona je tada iz ormara izvadila kutiju Jadranka napolitanki, pola kile sirove kafe i kutiju šećera u kocki. Čovjek ni ne osjeti kad se krenu nizati bolje i bogatije godine, čak ni tada kad sve to blago pred sobom gleda, a ni poslije dok ga oboje u bursama, ceckerima i sepetićima unose u autobus.

U Gružu je sve to trebalo prebaciti u tramvaj, a tramvaji su tih subota ko za vraga bili prekrncani, narod je jedno drugome stajao na glavi, ali njih dvoje nisu se predavali. „Vrag vas odnio seljački!“, vikao je brko s francuskom kapom koja samo što mu nije skliznula s glave, „ljudi, imajte milosti, ovdje je noseća žena!“, derao se netko s druge strane. Oni kao da ništa od svega toga nisu čuli. Imali su svoju misiju, naguravali su sepete i burse i nije ih ni najmanje zanimalo što će tko reći. Dok su na Pilama izlazili iz tramvaja i slagali stvari po pločniku, žena će: „Ama, je li ono Korina?“ On je pogledao mačku koja se sunčala na zidiću, bijelu sa smeđim mrljama. „Jest, Boga mi, eto je ko pustinja Mohave pred oluju.“ Pokušali su je uhvatiti, ali mačka se nije dala, samo je odšetala na drugi kraj zida, skočila na krov i nestala. „Je li se ovo nama pričinilo?“, pitao je sasvim ozbiljno. Korine nije bilo već više od godine dana.

Dovukli su ponude sve do nakraj Straduna, pa iza crkve Svetoga Vlaha, a onda na treći kat uza skaline. Oboje su bili mokri od znoja, ali to ih nije bilo briga. Dok je Marija raspakivala darove, „niste trebali, niste trebali!“, Jozo je otrčao u kuhinju da odmah kuha kafu, i oboje su se činili kao da su dobro. Zagledali su u njih, i veseli neput i njegova žena, ali se nije razaznavalo ništa od nesreće i nevolje koju su došli razgoniti ili se o njoj barem raspitati. I tako, dok se pila kafa - „jest Jozo bio malo šutljiviji nego ranije, ali tko ne bi šutio kad ga tako zagledaš?“ - dok su se jeli čajni kolačići i dok je Marija pokazivala novi plinski štednjak, kao da su i zaboravili na ono čudno viđenje na Pilama. Tek negdje pred kraj, nakon što su ih već i pozvali da sjednu u autobus i dođu u Konavle, nije to na kraj svijeta, i nakon što je ona već treću put rekla da bi trebali poći, jer se sutra valja rano dizati pa s kupusom i paradajzom na tržnicu u Herceg Novi, on se sjetio: „Ama znadate li koga smo, ako nam se dobro učinilo, danas sreli? Korinu!“

Jozi Tarašu duša je bila u nosu. Bio je siguran da to nije ona, kako bi mačka doplivala s Lokruma, i to nakon godine dana, ali je žarko želio, i u sebi se Bogu molio, da je to četvrta Corazon. Možda mu je Bog oprostio, a štošta mu je imao za oprostiti, znao je to Jozo i u tom svom iznenadnom vjerskom prosvjetljenju, i možda je poslao istu onakvu mačku, da Mariju prevari i muku joj s duše skine. I tako su sve četvero trčali preko Straduna, a ljudi su se okretali za njima, i cijeli je svijet znao da se događa nešto što će promijeniti nečiji život.

Ležala je na onom istom mjestu, iako je sunce već bilo zalazilo. „Kori moja, jesi li to ti!“, pozvala ju je Marija. Korina joj je skočila na rame. Jozo je u taj čas pustio suzu,

što nije nikad otkako ga je Marija znala, pa se i ona rasplakala. A neput, što će, nego pođe brisati svoje suhe oči i obraze, iako se, budimo poštenu, i njemu stisnulo u duši. A žena mu ko žena, gleda ga kako čini cirkus od sebe, pa joj opet nije drago.

Sutradan je Jozo zapalio svijeću kod franjevacu i zahvalio svetom Anti što mu je pronašao izgubljenu mačku. Ima čuda mislio je. Nekad i mačka prepliva more.

Duši u spomen

„Eto je, sad je kao bijela udovica!“, rekao je doktor Bevanda, dok je Korina još ošamućena ležala na njegovom stolu. A onda je pogledao Mariju pa mu je bilo malo kao i neugodno. Ona mu je platila zahvat, strpala mačku u onu istu Josipovu putnu torbu, i pošla da ga više nikada ne vidi. Sitnih urokljivih očiju, malen a još pogrbljen, veterinar Bevanda je, pričalo se, u ono vrijeme dok je Dubrovnik bio pod ustašama, u svojoj ordinaciji obavljao pobačaje. Taj grijeh prema Bogu i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj kažnjavao se smrću, ali njemu je, kažu, bilo svejedno. Zato ga nitko nije ni prijavio, jer mu je bilo svejedno hoće li ga pogubiti, strijeljati ili objesiti. Od života imao je nešto gorčine, šake zavučene u kravlju utrobu u pokušajima da iz nje izvuče tele; rodbinu u Hercegovini koja ga je izbjegavala, a i on njih; vještinu koja je ljudima trebala, premda su je prezirali, da ubije neželjeni plod, uškopi telca, plodne učini neplodnima; te na kraju neobičnu osobinu, zbog koje se i urezao u životopise tolikih Dubrovčana, Župljanja, Konavljana i Kotorana svoga vremena, da izgovori riječ koja ne znači gotovo ništa, ali se pamti do smrti. Ono što je rekao za Korinu, Marija će ponoviti 15. travnja 1979, ujutro, na uskršnju nedjelju, kada dvadesetpetogodišnja, slijepa, gluha i bezuba mačka ugine. Dogodit će se to nekoliko trenutaka nakon smirivanja velikoga potresa, na Marijinim rukama, nasred Straduna. Ali do toga još ima vremena i još će biti sretnih dana, ali o njima nema riječi jer se takvi dani ne daju ispričati, ili ispričani podsjećaju čovjeka na bilo koje dana njegova života.

Sljedećih pet-šest godina Marija i Jozo živjeli su blaženi u svojoj okašnjelosti. Nisu imali nikoga tko će ih naslijediti, rodbina i s jedne i s druge strane brzo ih je i lako zaboravila, jer se znalo i vidjelo da za sobom neće ostaviti nikakvo bogatstvo, osim onoga neputa i njegove žene, koji bi stizali svakih nekoliko mjeseci, u nepravilnim razmacima, kao Božja milost, i donosili im darove zemlje. Dugo su se njih dvoje pokušavali domisliti kakvim su pravilom vođeni i zašto dođu baš tada kad dođu, Jozo je pedantno zapisivao i računao, ali račun mu se nikada nije slagao. Katkad bi prošlo i četiri mjeseca da ne dođu, a katkad bi došli već nakon dva. Nije ih se moglo pitati, jer bi se smrtno uvrijedili, ali bi i ova detektivska igra izgubila smisao. „Možda nema pravila?“, posumnjala bi Marija svako malo, ali on se nije dao. U Amerikama se naučio da je upornost najvažnija i da čovjek, kad-tad, dolazi do odgovora koji je tražio. Tako su se njih dvoje bavljali, a takva je zabava i najveća sreća koju dvoje ljudi mogu prirediti jedno drugome.

Zimu 1965. na 1966. Jozo Taraš preturio je preko leđa kao i svaku prethodnu. Samo što je bio malo sporiji i činilo mu se da je zraka za disanje sve manje. „Koliko mu je

godina?“, pitao je doktor Paštrović. „A da to već nije i malo previše? U tim godinama stvar je pristojnosti, pa ako hoćete i gospodarstva, biti mrtav.“ Marija ga je stresla sa sebe kao gundelja, kojeg su djeca bacila na nju dok je na Mrcinama išla u prvi razred pučke škole. „Čekajte da vam dam recepte!“, povikao je za njima Paštrović, a Marija mu nije dala ni da se osvrne. Ako se osvrne, vidjet će pticu rugalicu, meštra od cirkusa, nikakvog doktora. Vidjet će smrt.

S prvim danima proljeća Jozo Taraš više se nije dizao iz postelje. Nije ga ništa boljelo, samo nije imao snage. Ona bi ga nešto upitala, a on je šutio, baš kao onih dana i mjeseci kada mu je Korina bila na duši, kada je od Marije skrivao svoju tajnu, i kada su svi mislili da odlazi, da mu se pamet topi kao komad masla ostavljen na štednjaku. Dok ju je gledao kako mu iz kuhinje nosi limeni lončić s kamomilom, Jozo je mislio o tome da ju upravo ostavlja i da bi joj trebao reći nešto od čega će joj biti lakše. Plašio se smrti, jeza ga je hvatala od praznine iza koje je ništa, znojio se ledenim znojem i noću i danju. Ona je mislila kako je to bolest, ali bio je to samo strah. Od straha joj nije stigao reći tu riječ od koje će joj biti lakše, iako ju je bio smislio. Ali kada je ona nije čula, neka je ne čuju ni drugi. Ili neka misle kako se ne može znati ono što je bilo u Taraševoj glavi prije nego što se ugasio.

Dok je bolovao, imao je samo jednu želju. Da mu se najesti smokava. Ali kakve smokve usred veljače, pa još usred ledene zime, toliko ledene da ni bajami nisu procvali kad im je bilo vrijeme. Zima je tako stisnula i toliko je trajala da ni neput i njegova žena ne dolaze s darovima - jer nemaju što ni donijeti, nego se on onako s vrata i ne ulazeći raspituje za Jozino zdravlje prije nego što ode na trg da proda ono malo smrznutog krumpira, kokošnjih jaja, lanjskih oraha i maslinovog ulja. Teška je ovo godina, mislila je, a nikad se ne zna kakva će koja biti, kojeg će dana zemlja procvati, kojeg baciti plod, nego svakoga puta bude drukčije, za dobrih godina deset dana ranije ili deset dana kasnije, a za gladnih i čitav mjesec mimo vremena i kalendara. I odjednom joj se tako, dok je žurila preko trga da mu što prije dođe, razjasnilo pravilo, prosto da nije moglo biti prostije, po kojemu ih neput posjećuje. Kako što rodi, i kako se u prirodi a ne u kalendaru izmijeni godišnje doba, tako im on i žena donesu ono što je rodilo. Ako raštika i narančini kasne, nema ni njih, jer je sramota doći praznih ruku, ali ako urane, eto ti njih prije vremena, jer je šteta da urod stoji, suši se i trune, nego ga treba odmah donijeti u grad. Bože dragi, kako jednostavno, mislila je, a on je razbijao glavu oko odgovora, dok je ona mislila kako nikakvoga pravila nema u onome što je za čovjeka najprvije od svih prirodnih pravila. Kada je ušla u kuću, on je ležao nijem i nasmiješen, zagledan u strop, bez ijednoga pitanja u životu na koje bi tražio odgovor. Pokušala mu je reći, ali iz usta joj nisu izlazile riječi.

Pet dana pred smrt ruke mu više nisu bile oznojene. Suhe i tople ležale su na izvezenoj plati, koju je Mariji njezina prababa šila u dotu, jednom kad se uda. Držala ga je za ruke, on se smiješio, a ona je mislila da mu je bolje. U tih pet dana nisu više razmijenili ni riječi. Ona nije znala što je u njegovoj duši, ali je vjerovala da su u njoj

cijeli svemir i jedna vječna mladost. On nije znao ništa, a možda više ništa nije ni vidio. To se ne zna, iako svatko jednom sazna.

Na sprovodu je Marija Taraševa bila luda. Pamtili su se i prepričavali njezini krici. Vrištale su joj iza leđa zavidne žene živih muževa. Nastojeći svojim ruganjem sakriti priču o Jozi Tarašu, njegovoj ženi i njihovoj mački, priču o velikoj ljubavi, od koje u Dubrovniku veće nije bilo od davnih vremena. Ili su ih zavidne žene živih muževa sve sakrile svojim ruganjem.

Kada su se prvi puta zagledali jedno u drugo, Jozo je bio dvostruko stariji od Marije. Ona je rekla: „Lijepa li starca, Bože mili!“, a njega fratri nisu primili u samostan, jer je bio prestar za novicijat, za zavjete doživotne vjernosti, pokornosti i skrušenosti. Ali onda im je, kao dar Božji, pred vrata došla bijela mačka, s mrljama boje pustinje Mohave pred oluju. On ju je nazvao Corazon, a ona ju je zvala Korina. I dan danas nađe se još koji stari pelješki ribar da iz ulova odvoji živoga vrnutu pa ga baci nazad u more. Duši u spomen.